

Underlag till beslut om licensjakt på lodjur i Västernorrlands län 2022

Bakgrund

Lodjursstammens storlek, utveckling och utbredning i länet

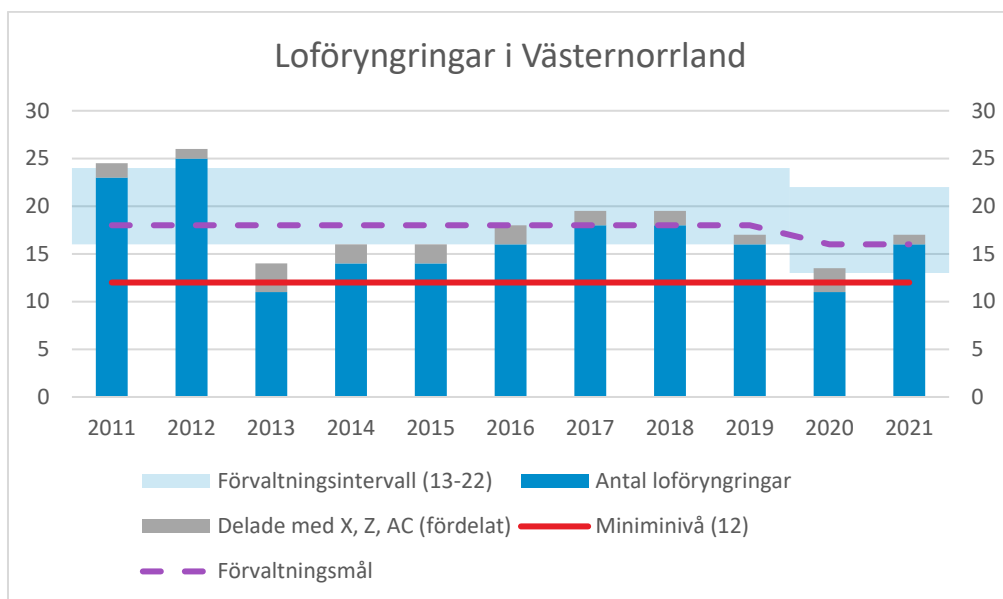
Antalet konstaterade föryngringar (honor med ungar) har varierat sedan inventeringarna började i länsstyrelsens regi 2001. Föryngringar, eller familjegrupper, kan omräknas till antal djur med hjälp av omräkningsfaktorn 6,14. Enligt det fastställda inventeringsresultatet för säsongen 2020/2021 bestod lodjursstammen i Västernorrland av 16 länsegna föryngringar. Två föryngringar delades med angränsande län varvid slutresultatet för länet blir 17. Med omräkningsfaktorn 6,14 uppgick därmed stammen till cirka 104 djur.

Innevarande vinter har 19 loföryngringar kunnat fastställas preliminärt fram till den 2 februari. Eventuellt delade föryngringar har inte fördelats mellan länen än vilket kan påverka resultatet. Inventeringen fortsätter till och med den sista februari och fler loföryngringar kan komma att dokumenteras. Det resultat som hittills framkommit av genomförda insatser tyder inte på någon större förändring av länets lodjursstam från föregående år.

Målsättningar för lodjursstammen i länet

Förvaltningsmålet för länet fastställdes av länets viltförvaltningsdelegation den 6 oktober 2020 (d.nr. 511-1967-2020) till 16 loföryngringar (honor med ungar) motsvarande cirka 98 individer. Förvaltningsintervallet, inom vilket stammen tillåts variera, fastställdes till 13–22 föryngringar motsvarande cirka 80–135 individer.

En länsvis miniminivå på 12 årliga föryngringar är beslutad av Naturvårdsverket. Lodjursstammen ska således ligga över miniminivån och inom förvaltningsintervallet. I figur 1 framgår de nu gällande måltalen samt stammens utveckling perioden 2011 fram till 2021, enligt genomförda inventeringar. Värt att notera att åren 2013, 2019 och 2020 kunde inte inventeringen genomföras på ett önskvärt sätt på grund av svåra spårförhållande.

Figur 1. Antal konstaterade lodjursföryngringar inom Västernorrlands län per år samt delade med omkringliggande län och länets förvaltningsnivåer och miniminivå för lodjur.

Problemområden och skador orsakade av lodjur

I renskötselområdet är renen ett viktigt byte och lodjuret kan därmed orsaka rennäringen stora skador. Eftersom det nuvarande ersättningssystemet utgår från rovdjursförekomst i samebyarna och inte förutsätter att döda renar hittas så finns det ingen jämförbar dokumentation av de skador som rovdjuren orsakar inom rennäringen. Ersättningen för rovdjursdödade renar regleras genom viltskadeförordningen SFS 2001:724, Sametingets författningssamling STFS 2013:2 och genom regeringens regleringsbrev till Sametinget. Lodjuret är den rovdjursart som orsakar rennäringen de största sammanlagda skadorna. Belysande för detta är att huvuddelen av Sametingets ersättning för rovdjursförekomst under senare år har varit ersättning för lodjursförekomst. En stor del av de loföryngringar som dokumenterats under inventeringen finns i eller i anslutning till de delar av länet där renskötseln är omfattande.

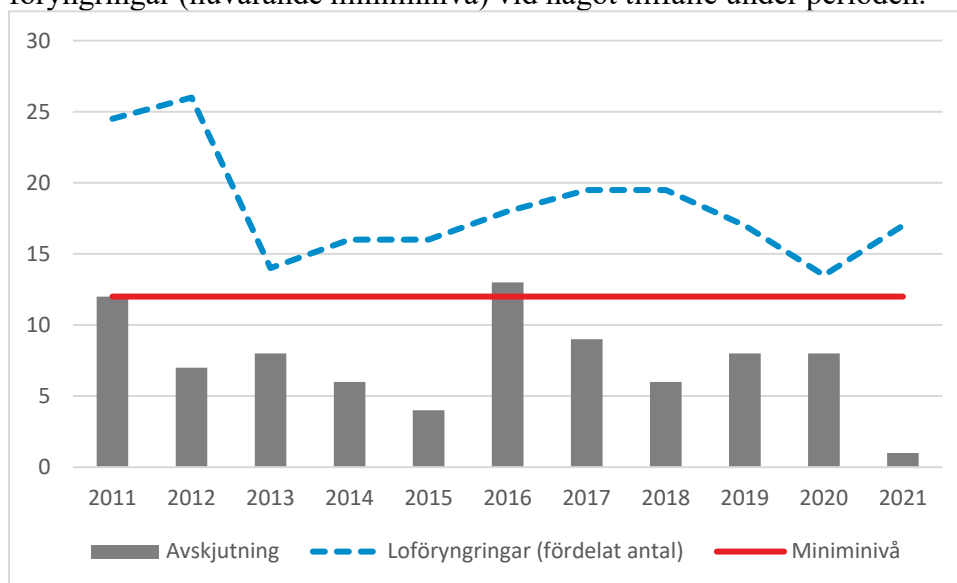
Tidigare lodjursjakt i länet

Från 2010 och med förnyat beslut nu senast 2019-06-27 har Naturvårdsverket beslutat om att delegera rätten att fatta beslut om licensjakt på lodjur till länsstyrelsen. Av tabell 1 framgår beslutad tilldelning samt antal fällda djur vid licensjakt/skydds jakt från 2011–2021. Notera att beslutet 2016 överklagades och stoppades varför endast ett lodjur fälldes på licensjakt det året och resten av de fällda lodjuren fälldes under skydds jakt. Under 2021 beslutade Länsstyrelsen inte om någon licensjakt i länet men beviljade sex skydds jakter där ett lodjur fälldes.

Tabell 1. Antal tilldelade och skjutna lodjur i licens- och/eller skyddsjakt i Västernorrlands län 2011–2021

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tilldelning	12	18	7	7	10	19	13	10	8	8	6
Avskjutning	12	7	8	6	4	13	9	6	8	8	1

Sedan 2011 har mellan 1–13 lodjur fällts vid licensjakt och/eller skyddsjakt i Västernorrlands län varje år. Lodjursstammen har vid länsstyrelsens inventeringar, som sällan varit helt länstäckande, inte understigit 12 föryngringar (nuvarande miniminivå) vid något tillfälle under perioden.

Figur 2. Sedan 2011 har 4–13 lodjur fällts vid licensjakt och/eller skyddsjakt. Lodjursstammen har vid länsstyrelsens inventeringar, inte understigit 12 föryngringar (nuvarande miniminivå) vid något tillfälle under perioden.

Dödlighet

Jakten kan ha betydelse för lodjursstammens numerär i Västernorrland om den är tillräckligt omfattande. Flera lodjur dödas i trafiken varje år och döda lodjur återfinns ibland, som ofta är skabbangripna. Ungarnas överlevnad kan variera, sannolikt av tillgången på föda. Länsstyrelserna inventerar familjegrupper, honor med ungar, som lever när inventeringarna genomförs under perioden oktober – februari. År med låg överlevnadsgrad hos ungarna ger till exempel ett resultat med färre familjegrupper medan antalet vuxna djur förändras marginellt. Lodjursföryngringar utgör endast ett segment av den totala lodjurspopulationen och antalet föryngringar kan variera relativt mycket från år till år utan att antalet vuxna lodjursindivider behöver förändras i samma utsträckning.

Länsstyrelsens motiv för beslutet

Bedömningsgrunder

Länsstyrelsen har som regional myndighet en lång rad kompetensområden, vilket innebär att länsstyrelsen förfogar över omfattande dataunderlag och kunskap om lokala förhållanden och förutsättningar som ingen annan instans har på samma samlade sätt. Länsstyrelsen är därigenom väl lämpad att göra bedömningar och avvägningar, bland annat när det gäller olika åtgärder avseende förvaltning av rovdjur.

I Skandinavien bedrivs forskning kring lodjur i både Sverige och Norge. Svenska loforskningsprojektet startade 1993–1994 och är baserat vid Grimsö forskningsstation som tillhör Sveriges lantbruksuniversitet. Loprojektet samverkar intensivt med Norsk institut for naturforskning (NINA) och detta samarbete är sedan 2005 formaliserat inom paraplyorganisationen Scandlynx. Länsstyrelsen tar löpande del av nya forskningsresultat och införlivar dessa i rovdjursförvaltningen. Loforskningen levererar årligen en rapport där lodjurspopulationens dynamik undersöks och modelleras och där licensjaktens effekter på lodjursstammen prognosticeras¹.

Vilka vetenskapliga arbeten och resultat som Länsstyrelsen använder för att underbygga beslutet om licensjakt efter lodjur framgår av texten.

Nedan följer länsstyrelsens redogörelse för licensjaktens syften, bedömningen av allvarlig skada, att ingen annan lämplig lösning finns och vilken omfattning och utformning jakten ska ha för att vara lämplig och ändamålsenlig. Bedömningarna är gjorda med bred förankring i länet och av länsstyrelsens samlade expertis.

Skäl för licensjakt

Enligt svensk jaktlagstiftning ska eventuella problem och skador som förorsakas av jaktbart vilt i första hand regleras genom jakt. I propositionen *En ny rovdjursförvaltning* (prop. 2008/09:210) skriver regeringen att jakt kan hålla rovdjursstammar på en nivå som inte leder till oacceptabla förhållanden mellan människa och rovdjur. En välreglerad jakt kan vara ett sätt att minska rovdjurens påverkan på bytesdjur, att bibehålla deras skygghet för människor, att stärka lokalbefolkningens delaktighet i rovdjursförvaltningen och att öka acceptansen för rovdjur.

Regeringen skriver vidare att den normala jakt- och beskattningsformen för lodjursstammen bör vara en noga reglerad licensjakt i de län som har stabila lodjursstammar. Lodjursförvaltningen ska bedrivas på ett adaptivt sätt med

¹ Andren, H. 2021. Beskattningsmodell för lodjur. Prognoser för den svenska lodjurspopulationen 2023 vid olika beskattningsnivåer under 2022. Version 1 – Rapport från SLU Viltskadecenter, 2021–3

bland annat en årlig utvärdering. Detta innebär att lodjursstammen bör förvaltas genom licensjakt och inte med skyddsjakt även i län med renskötsel.

I propositionen *En hållbar rovdjurspolitik* (prop. 2012/13:191) bedömer regeringen att samtliga rovdjursarter i Sverige har uppnått gynnsam bevarandestatus och menar att Naturvårdsverkets möjlighet till delegering av rätten att besluta om licensjakt till länsstyrelserna bör utökas. Regeringen menar att det är viktigt att det i län där miniminivån för en rovdjursart överskrids ges utrymme för en adaptiv, ekosystembaserad förvaltning av denna art så att hänsyn kan tas till bland annat vikande populationer av bytesdjur och socioekonomiska faktorer.

I den nationella förvaltningsplanen för lodjur bedömer Naturvårdsverket att licensjakt är en effektiv, kontrollerbar och hållbar del av en aktiv lodjursförvaltning om den sker i begränsad omfattning. Licensjakt kan tillsammans med andra åtgärder såsom bidrag och ersättningar för skador samt samråd och information, bidra till att minska konflikter mellan människa och lodjur. När inventeringar visar att stammen ligger över det nationella referensvärdet kan licensjakt utgöra en av flera åtgärder i förvaltningen för att minska risken för socioekonomiska konsekvenser.

Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE) har på EU-kommissionens uppdrag tagit fram riktlinjer för förvaltning av rovdjur på populationsnivå². Riktlinjerna antogs av kommissionen 2008 och de kan enligt kommissionens bedömning ligga till grund för inriktningen av rovdjursförvaltningen inom EU. I riktlinjerna anges bland annat följande:

From a conservation point of view there is no principle reason why large carnivore populations cannot tolerate some levels of lethal control or be managed under the same type of harvest system as wild ungulates or game birds, provided that the harvest is well managed. Proper management in this case requires effective monitoring of the population size, the setting of appropriate quotas and hunting seasons, and careful enforcement of these regulations.

Högsta förvaltningsdomstolen³ har funnit att det är möjligt att tillåta jakt med stöd av undantagsreglerna i artikel 16.1 e i Art- och habitatdirektivet. Baserat på detta har Förvaltningsrätten i Luleå⁴ funnit att det är möjligt att besluta om licensjakt även på lodjur om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. I ovan nämnda beslut har Högsta förvaltningsdomstolen anförts att det vid bland annat jaktbeslut måste tas hänsyn, förutom till artskyddet, även till andra

² Linell m.fl. 2008. Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2).

³ Dom i mål 2406-2408-16 och 2628-2630-16, meddelad den 30 december 2016

⁴ Dom i mål 2703-16, meddelad den 9 februari 2017

intressen. Enligt artikel 2.3 i art- och habitatdirektivet är sådana intressen ekonomiska, sociala och kulturella behov samt regionala och sociala särdrag.

Licensjaktens syften

Förvaltning av rovdjur är en mångfacetterad verksamhet. I renskötselområdet upptas en stor del av verksamheten av arbetet med rennäringens problem med rovdjur. Det finns en rad olika åtgärder som kan tillämpas för att minska rovdjursproblem inom rennäringen. Beroende på problembild samt de tidsmässiga och rumsliga förutsättningarna är olika åtgärder lämpliga för detta i olika sammanhang. På en småskalig nivå är skydds jakt och ibland även andra åtgärder än jakt möjliga att tillämpa. På en storskalig nivå är det licensjakten som är den lämpligaste åtgärden.

Övergripande syften med licensjakt efter lodjur är följande:

- att bidra till att nå riksdagens målsättning om maximalt 10 procents förluster inom rennäringen på grund av rovdjurspredation.
- att bidra till gynnsamma psykosociala förutsättningar för renskötare och andra tamdjursägare.
- att minska de negativa och öka de positiva socioekonomiska effekterna av rovdjursförekomst.
- att rovdjuren och rovdjursförvaltningen ska upplevas som legitim av befolkningen i länet och i landet.

Mer specifika syften med licensjakten är följande:

- att följa de beslut om målsättningar för lodjursstammen som Viltförvaltningsdelegationen i Västernorrland har fattat.
- att nå länets målsättningar för lodjursstammens storlek, utbredning och dynamik.
- att nå länets målsättningar för problembildens omfattning, - maximalt 10 procents förluster på grund av rovdjurspredation inom de samebyar länet berörs av.
- att frigöra utrymme för förekomst av järv, som är en viktig art för rovdjursförvaltningen i Västernorrland.
- att bidra till att lodjuren betraktas som resurs snarare än skadedjur av länets befolkning.

Licensjakt, det vill säga en populationsreglerande jakt i syfte att anpassa stammens täthet, storlek och tillväxt, är en viktig och grundläggande komponent i förvaltningen av lodjur och björn i Västernorrland.

Begränsningen av skadorna inom rennäringen ska ske på ett sätt som har så små konsekvenser för rovdjursstammarna som möjligt. Ett led i detta är länsstyrelsens fastställande av förvaltningsmål och förvaltningsintervall för lodjursstammen. Förvaltningsmålet har formulerats på så sätt att det

definierar det lägsta antalet lodjur som är möjligt i länet utan att miniminivån för arten riskerar att underskridas, givet den observerade naturliga variationen i stammens storlek. Licensjakt kan användas för att reglera lodjurens antal, utbredning, täthet och tillväxt som ett långsiktigt förebyggande verktyg för att nå de uppsatta förvaltningsmålen.

Att rovdjuren förorsakar allvarlig skada inom rennärningen har visats i olika sammanhang⁵. Inom ramen av ett regeringsuppdrag har Sametinget och Naturvårdsverket sammanställt förlustsiffror och bedömt olika rovdjursarters påverkan på rennärningen⁶. Kunskapen om rovdjursskador inom rennärningen har legat till grund för regeringens förslag om en toleransnivå på 10 procent som även beslutats av riksdagen.

Licensjakten är ändamålsenlig

Enligt Kammarrätten i Stockholm⁷ är det nödvändigt att det finns ett syfte angivet i ett beslut om undantag från fredningsbestämmelserna. Undantaget behöver också vara ändamålsenligt och proportionerligt.

Ett övergripande syfte med jakten är att minska lodjurens socioekonomiska och psykosociala påverkan på rennärningen och annan berörd tamdjursnäring. Denna påverkan består av två delar – den skada som lodjuren gör genom att äta renar och andra tamdjur samt den oro som lodjuren sprider bland renskötarna och tamdjursägare genom sin närvaro och den risk för angrepp på tamdjuren som detta medför⁸. Båda dessa delar kan åtgärdas genom att man hindrar lodjuren från att komma åt renarna eller andra tamdjur. Under kort tid och/eller i små områden kan detta göras med förebyggande åtgärder som till exempel stängsling, bevakning, utfodring eller flytt av djur med mera. Sådana insatser är dock inte möjliga att genomföra på en skala som omfattar ett helt län eller en hel lodjurspopulation och på lång sikt, eftersom åtgärderna på denna skala är alltför resurskrävande. De skulle även påverka den traditionella renskötseln negativt och riskera att ha en negativ miljöpåverkan. Dessutom behöver lodjuren som finns i norra Sverige renar som huvudsaklig föda vintertid samt livskraftiga stammar av rådjur i de mer utpräglade jordbruksbygderna efter kust och älvdalar, för att kunna bibehålla en livskraftig population.

Man kan även hindra lodjuren från att komma åt renar eller andra begärliga tamdjur genom att avlägsna lodjuren. Detta kan göras genom att flytta

⁵ T.ex. Hobbs m.fl. 2012. Native predators reduce harvest of reindeer by Sami pastoralists. - Ecological Applications 22:1640–1654

⁶ Sametinget och Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennärningen. Redovisning av ett regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket

⁷ Dom i mål nr. 3273-13, meddelad den 14 november 2014.

⁸ Jämför redogörelsen för vargens påverkan på rennärningen: Naturvårdsverket 2015. Analys och redovisning av hur socioekonomin påverkas av en vargpåverkan som har gynnsam bevarandestatus i Sverige. Skrivelse regeringsuppdrag, utreda gynnsam bevarandestatus för varg (M2015/1573/Nm), NV-02945-15.

lodjuren eller genom att avliva dem. Att flytta vilda rovdjur är en åtgärd som är tveksam ur djuretiskt perspektiv eftersom fångst, hantering, transport och utsättning påverkar djuren och ökar deras dödlighet⁹. Dessutom är det svårt att hitta områden där befolkningen accepterar utsättning av rovdjur och speciellt av sådana individer som tidigare har ställt till med problem.

Att avliva lodjur kan göras främst genom skyddsjakt eller licensjakt. Jaktförordningens 28§ är svår att använda inom rennäringen, eftersom angrepp av rovdjur på renar sällan observeras av personer som är beväpnade. Skyddsjakt är administrativt omfattande och vanligtvis händelsestyrd, det vill säga, inte planerad i förväg. Den är oftast kostsam, den kan vara kontroversiell, och den har en effekt bara på kort sikt och inom ett begränsat område. Dessutom exkluderar skyddsjakten oftast den icke renskötande lokalbefolkningen och minskar möjligheten till att nyttja lodjuren som resurs, då djuren som fälls vid skyddsjakt vanligtvis tillfaller staten.

Licensjakt däremot är en väl grundad och planerad förvaltningsinsats och inkluderande företeelse där rennäring och lokalbefolkning kan samverka till ömsesidig nytta, där lodjuren kan vara en uppskattad resurs istället för skadedjur, och där den socioekonomiska och psykosociala påverkan på rennäringen minskar samtidigt som jakten kan generera inkomster för befolkningen i länet. Därmed förväntas acceptansen för lodjuren men också för rovdjursförvaltningen att öka.

Allvarlig skada

I sitt beslut om upphävande av länsstyrelsens tidigare beslut om licensjakt efter lodjur 2016 anför Naturvårdsverket att länsstyrelsen i sammanhanget behöver beakta arbetet med förvaltningsverktyget samt toleransnivån för renskötseln och hänvisar till den nationella förvaltningsplanen för lodjur. I denna förvaltningsplan skriver Naturvårdsverket att förvaltningsverktyget som begrepp ska ses som en strukturerad samrådsprocess och bygger på att länsstyrelser och samebyar i samråd och utifrån ett adaptivt förhållningssätt fastställer hur man lokalt kan upprätthålla en hållbar renskötsel och samtidigt bidra till en gynnsam bevarandestatus för rovdjuren. Förvaltningsverktyget ska användas som ett redskap i den regelbundna dialogen mellan länsstyrelse och sameby inom ramen för förvaltning av rovdjur.

På nationell nivå har lodjurens predation på ren uppskattats till mellan 10 000 och 50 000 dödade renar per år¹⁰. Enligt teoretiska beräkningar minskar varje

⁹ Jämför erfarenheterna från flytt av varg i Sverige och från flytt av problembjörnar i USA.

¹⁰ Sametinget och Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen. Redovisning av ett regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket.

familjegrupp av lodjur det möjliga slaktuttaget ur renhjorden med cirka 100 renar per år¹¹.

Enligt Sametingets och Naturvårdsverkets sammanställningar ligger många samebyar på förlustsiffror långt över 10 procent, men skillnaderna mellan samebyarna kan vara stora. Att ta fram konkreta siffror för varje sameby har visat sig vara komplicerat i och med att väder och vind styr hur bra samlingen av renar fungerar och därmed hur tillförlitliga inräknade siffror är. Det finns idag ingen enkel metod för att mäta predationstakten på små renkalvar mellan födseln och kalvmärkningen och det har visat sig vara svårt att införa metoder för bokföring av renarnas kön vid slakt.

Sammantaget gör detta att länsstyrelsen idag inte har bra och kvantitativa siffror på vilka skador lodjuren förorsakar inom varje sameby i länet. Inom ramen för toleransnivåarbetet håller Sametinget på att, i samverkan med bland andra Naturvårdsverket och länsstyrelserna, ta fram en bättre och webbaserad funktion för dokumentation och beräkning av skadebilden. Länsstyrelsen utgår ifrån att detta arbete i en snar framtid kommer att avhjälpa kunskapsbrister och oklarheter som finns kring förlusternas omfattning inom rennäringen.

Inom ramen för arbetet med förvaltningsverktyget har dock regelbundna möten mellan länsstyrelserna och samebyarna fört med sig en omfattande kvalitativ kunskap om vilka problem lodjuren förorsakar, med avseende både på företagsekonomiska, socioekonomiska och psykosociala effekter och på frågor rörande den upplevda legitimiteten av rovdjursförvaltningen. Detta för med sig att länsstyrelsen kan mäta problembildens omfattning på ett relativt tillförlitligt sätt, även om skadebilden inte exakt kan beskrivas i termer av antal döda renar eller kronor och ören. En uppföljning av problembilden görs vid regelbundna möten mellan länsstyrelserna och samebyarna.

Förutom att åtgärda företagsekonomiska effekter av lodjurspredation är ett ytterligare syfte med licensjakten att minska den negativa socioekonomiska och psykosociala påverkan som rovdjuren kan ha inom rennäringen. Länsstyrelsen bedömer att licensjakten även har en positiv socioekonomisk effekt utanför rennäringen.

Skydds jakt inget alternativ

Skydds jakt är inget lämpligt alternativ till licensjakt. Vid skydds jakt ska problematiska individer avlägsnas snabbt och effektivt. Ofta involveras ett fåtal personer och det tillämpas metoder som vid vanlig jakt inte är tillåtna. De fällda djuren omhändertas vanligtvis av myndigheterna. Rovdjuren får en karaktär av skadedjur och kostnaderna för samebyn och staten kan bli höga. Jakten får oftast bedrivas på annans jaktområde och med metoder som kan upplevas som osportsliga och oetiska, vilket kan öka motsättningar mellan

¹¹ Hobbs m.fl. 2012. Native predators reduce harvest of reindeer by Sami pastoralists. - Ecological Applications 22:1640–1654.

ortsbefolkning och samebyn. Såvida inte skyddsjakterna genomförs i stort antal så har dessa svårt att ha en populationsreglerande effekt.

Vid licensjakt har många personer möjlighet att jaga och det finns ett intresse för jakt efter rovdjur i Västernorrlands län. Jakten bedrivs med traditionella metoder och har acceptans av stora delar av befolkningen. I viss mån finns det möjlighet att sälja jaktupplevelser till betalande gäster (som med all annan licensjakt). Skytten får behålla det fällda djuret (när det gäller björn) eller delar av det (när det gäller lo), vilka sedan kan säljas vidare. Sammantaget gör detta att lodjuren betraktas som en resurs, attityderna är relativt positiva gentemot arten och en acceptans finns för artens förekomst och förvaltning bland länets befolkning¹².

Ingen annan lämplig lösning

Alternativa metoder till jakt diskuteras vid varje beslut om skydds- eller licensjakt efter rovdjur som tas av myndigheterna. Det finns sammanställningar¹³ för detta och även genomförda tester¹⁴ av olika metoder. I vissa lägen kan alternativa metoder till jakt vara en annan lämplig lösning, men detta gäller i de fall där problembilden är konkret och väl avgränsad i tid och rum. Där kan samling av renhjorden, utökad bevakning, utfodring, tillfällig stängsling, flytt av renar till alternativa betesmarker, flytt med lastbil istället för till fots med mera vara framgångsrika. De flesta metoderna är mycket kostsamma och det är vanligtvis svårt för samebyn att hitta finansiering för sådana åtgärder vilket försvårar deras tillämpning.

När det gäller stora områden och långa tidsperioder är de flesta alternativa åtgärderna omöjliga att använda. Renarna rör sig i enlighet med sin natur i årstidsbundna vandringar över enorma områden. Väder och vind gör att denna dynamik ser lite olika ut från år till år. Den stora rumsliga skalan gör att byggnadstekniska lösningar får anses vara omöjliga att realisera på sameby- eller länsnivå, det går helt enkelt inte att bygga tillräckligt många anläggningar och dessutom sätta dem på rätt plats, eftersom de rätta platserna kan variera från år till år. Den långa tidsskalan gör att arbetsintensiva metoder skulle medföra enorma kostnader. En alltför stor påverkan på renarnas naturliga beteende skulle innebära att rennäringen förlorar sin extensiva och uthålliga karaktär och att renskötselns möjligheter minskar att vara en viktig traditionsbärare i samernas samhälle.

¹² Sandström m.fl. 2014. Attityder till rovdjur och rovdjursförvaltning. – Rapport 2014:1, Umeå universitet och SLU.

¹³ T.ex. Sametinget & Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen. Redovisning av regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket.

¹⁴ André, H. 2018. Beskattningsmodell för lodjur 2019–2020. Prognoser för lodjurspopulationen 2019 och 2020 i Sverige vid olika beskattningsnivåer. – Rapport från Viltskade-center, SLU 2018–5.

Länsstyrelsen och samebyarna har i samverkan identifierat och avgränsat problemområden, där problembilden kan hanteras på andra sätt än genom licensjakt. I länet som helhet är dock licensjakt den enda metoden som kan användas för att hålla lodjursstammen på en nivå som motsvarar målsättningarna för stammen i länet, vilka i sin tur ska bidra till att uppnå de mål som riksdag och regering satt upp rörande toleransnivå med mera. Utan licensjakt ökar lodjursstammen, vilket ökar behovet av skyddsjakt, med höga kostnader, minskad acceptans och en möjlig ökning av motsättningar mellan rennärningen och ortsbefolkningen som följd (se tidigare skrivelser). Även den illegala jakten på lodjur kan tänkas öka, och enligt populationsmodeller kan den illegala jakten orsaka en dödlighet på cirka 15 % bland lodjuren i norra rovdjursförvaltningsområdet¹⁵.

Selektivitet

Licensjakten inriktar sig framför allt på de lodjur respektive de områden som är mest problematiska för rennärningen och där andra lämpliga lösningar inte går eller är mycket svåra att tillämpa. En styrning av jakten åstadkoms med den områdesindelning som tillämpas och den tilldelning av jaktkvoter som sker. Länsstyrelsen rekommenderar att ungdjur fälls före föräldradjur, vilket medför en ökad selektivitet. Jakten får även bedrivas med fälla, vilket generellt ger möjligheten att frisläppa vissa djur efter fångst istället för att avliva dem. Jakten får dessutom endast bedrivas under viss tid. Denna jakttid följer av Naturvårdsverkets föreskrifter och har valts utifrån överväganden kring artens biologiska förutsättningar. Länsstyrelsen menar att jakten därmed når den graden av selektivitet som är möjlig att åstadkomma inom licensjakten.

Strikt kontrollerade former

Beslutet innehåller såväl tidsmässiga som geografiska avgränsningar och beslutet har förenats med en rad villkor. Den som vill delta i licensjakt efter lodjur ska registrera sig i Naturvårdsverkets jägarregister. Jägarna ska hålla sig informerade om återstående tilldelning och anmäla fällda och påskjutna lodjur till länsstyrelsen. Fällor behöver anmälas till Länsstyrelsen innan licensjakten startar. Länsstyrelsen besiktar de fällda djuren och kan besöka skottplatser. De fällda lodjurens flådda kroppar lämnas in till Statens veterinärmedicinska anstalt, där obduktion sker och där åldersbestämning genomförs. Länsstyrelsen menar att dessa åtgärder säkerställer att jakten sker under strikt kontrollerade former.

Begränsad omfattning

EU-kommissionen har år 2002 uttalat sig över det antal lodjur som skulle kunna jagas i Lettland med stöd av artikel 16.1. e i Art- och habitatdirektivet under en jaktsäsong. Av en population om 600–650 individer före jakt ansåg

¹⁵ T.ex. Karlsson m.fl. 2012. Björnpredation på ren och potentiella effekter av tre förebyggande åtgärder. – Rapport från Viltskadecenter 2012:6.

kommissionen att ett uttag av 50 individer, motsvarande 7,7 – 8,3 procent av populationen, utgör en tillräckligt begränsad mängd och därmed är i överensstämmelse med direktivet. Detta under förutsättning att staten har antagit en förvaltningsplan för arten som har beaktats inför jakten samt att jakten inte försvårar upprätthållandet av den gynnsamma bevarandestatusen för arten.

Licensjakt efter lodjur bedöms både i den nationella och i den regionala förvaltningsplanen för arten som lämplig åtgärd och är en effektiv och hållbar del av en aktiv lodjursförvaltning om den genomförs i begränsad omfattning.

Ett uttag av 8 djur ur en population som beräknas uppgå till cirka 104 individer motsvarar cirka 7,7 procent av stammen. Därmed ligger uttaget under den omfattning som EU-kommissionen tidigare har godkänt för Lettlands del. Länsstyrelsen har följt lodjursstammens dynamik i länet under 20 års tid och menar att det vissa år dock kan behövas större uttag för att licensjakten ska kunna ha sin populationsreglerande effekt på lodjursstammen.

Lämpligt antal lodjur som får fällas

Naturvårdsverket har överlämnat rätten att besluta om licensjakt efter lodjur till länsstyrelserna i det norra rovdjursförvaltningsområdet för en begränsad period. Enligt jaktförordningen ska jakten vara lämplig med hänsyn till lodjursstammens storlek och sammansättning.

Länsstyrelsen har gjort en sammanvägd bedömning av förutsättningarna för ett selektivt jaktuttag. Bedömningen baseras på lodjursforskningens beskattningsmodell för lodjur, fastställt inventeringsresultat från den senaste inventeringssäsongen (2020–2021), preliminärt inventeringsresultat för 2021–2022, beslut om fastställande av regionala miniminivåer (NV-01525-18), regionala förvaltningsmål, nationell förvaltningsplan samt målsättningarna i den svenska rovdjurspolitiken.

Länsstyrelsen beslutar om licensjakt efter 8 lodjur. Därmed bör det finnas förutsättningar att lodjursstammen ligger kvar inom beslutad förvaltningsintervall och att skadesituationen förbättras.

Sedan 2009 har mellan 1–13 lodjur årligen fällts vid licensjakt och/eller skydds jakt i Västernorrland. Lodjursstammen har vid länsstyrelsens inventeringar, som dessutom sällan är helt länstäckande, inte understigit miniminivån 12 föryngringar under samma period trots att 1–13 lodjur fällts. Med den erfarenhet av länets lodjurspopulation som länsstyrelsen har, dessutom under en lång tidsperiod, ser myndigheten liten risk att länets lodjursstam ska hamna under 12 föryngringar efter ett uttag av 8 djur. Det bör även finnas utrymme för skydds jakt efter ytterligare några djur om sådan skulle bli nödvändig. I bedömningen ingår att risken för underskattning av lodjursstammen i förhållande till det regionala förvaltningsmålet är större än

risker för överskattning, vilket ytterligare styrker att detta jaktuttag inte riskerar att påverka gynnsam bevarandestatus negativt.

Gynnsam bevarandestatus

Enligt Naturvårdsverket är referensvärdet för populationsstorleken hos lodjur 870 individer i Sverige. Livsmiljön för lodjuren har bra kvalitet samtidigt som framtidsutsikterna är bra och bevarandestatusen är gynnsam.

Inventeringssäsong 2020/2021 dokumenterades 213 familjegrupper av lodjur i Sverige, vilka motsvarar en population på ungefär 1244 djur¹⁶.

Enligt Viltskadecenters sammanställning konstaterades 79,5 familjegrupper av lodjur i norra rovdjursförvaltningsområdet säsongen 2020/2021. Den av Naturvårdsverket fastställda miniminivån för norra rovdjursförvaltningsområdet är 58 familjegrupper (honor med årsungar) per år motsvarande cirka 360 lodjur.

Miniminivå, förvaltningsmål och förvaltningsintervall i länen i norra rovdjursförvaltningsområdet är framtagna i ett nära samarbete mellan länsstyrelserna. Ett av syftena med samarbetet var att garantera att tillräcklig hän-syn tas till internationella och nationella krav rörande rovdjursstammarnas storlek och utbredning såväl som till länens olika förutsättningar för arterna.

Västernorrlands län har en fast och reproducerande stam av lodjur. Arten förekommer i så gott som hela länet, men tätheterna är olika i olika delar av länet. Det har genom heltäckande och strukturerade årliga inventeringar av lodjursstammen i länet sedan 2001. Av data från 2003–2021 framkommer att stammen endast varit under miniminivån om 12 föryngringar två gånger under dessa år 2004 (7 föryngringar) samt 2006 (11 föryngringar). Som mest har 27 föryngringar konstaterats i länet (2012).

I Västernorrlands län är miniminivån 12 föryngringar vilket motsvarar cirka 74 djur. Förvaltningsmålet om 16 föryngringar, motsvarar cirka 98 djur. Stammen får dock fluktuera inom förvaltningsintervallet mellan 13 och 22 föryngringar, motsvarande cirka 80–135 individer. Förvaltningsintervallet och förvaltningsmålet är, med hjälp av underlag från forskningen och länsstyrelsens egna inventeringar, satta på så sätt att de naturliga fluktuationerna i det lokala lodjursbeståndet inte ska leda till att beståndet sjunker under miniminivån. En minskning av nuvarande lodjurspopulation med 8 djur motsvarar cirka 7,7 procent av stammen och äventyrar inte lodjurens gynnsamma bevarandestatus varken i länet eller i norra rovdjursförvaltningsområdet.

¹⁶ Frank, J. & Tovmo, M. 2021. Inventering av lodjur 2021. Bestandsövervakning av gaupe i 2021. Bestandsstatus för store rovdjur i Skandinavien. Bestandsstatus för stora rovdjur i Skandinavien. Nr 2-2021. 33 s

Länsstyrelsen konstaterar att lodjuren har en gynnsam bevarandestatus idag och att det finns utrymme för förvaltande åtgärder i form av licensjakt och skyddsjakt i det norra rovdjursförvaltningsområdet.

Områdesindelning

Områdesindelning under jakten ska följa lodjursstammens utbredning i länet och göra det möjligt att styra jakten till de områden där problembilden kring lodjuren förväntas vara svårast. Områdesindelning kan också omvänt användas för att minska jakttrycket i områden där målet för lodjursstammen är en ökning. Båda dessa syften bör kunna nås med den indelning av länet som nu gjorts. Lodjursstammen ska dock för närvarande inte öka ytterligare, utan den ska hållas på ungefär samma nivå som nu eller eventuellt minskas något.

Hundanvändning

Under senare år har det utvecklats jaktmetoder där det används ett flertal drivande hundar vid jakt, framför allt på björn men även på lodjur. Användandet av ”koppel” där ett flertal hundar släpps för att på plats ställa eller driva fram djuret skiljer sig starkt från den i Sverige traditionella hundjakten med en eller max två hundar. En jakt med få hundar är att föredra ur ett etiskt perspektiv. Enligt 27 § i jaktlagen ska jakt bedrivas på så sätt att viltet inte utsätts för onödigt lidande.

Fångstredskap

Länsstyrelsen tillåter användning av fällor under licensjakten. Naturvårdsverket har öppnat för denna möjlighet från och med licensjakten 2015. Det finns en viss efterfrågan för denna jaktform som också tillåts i andra delar av norra rovdjursförvaltningsområdet. Länsstyrelsen beslutar om villkor som är något striktare än Naturvårdsverkets när det gäller anmälan av fällans placering och antalet vittjningar per dygn.

Länsstyrelsen bedömer att en exakt platsangivelse är nödvändig för att underlätta tillsyn av fällor samt vid besiktning av fällfångade lodjur och för att följa upp rapporter från allmänheten om förekomst av illegala fällor. Fällorna bör vittjas minst två gånger per dygn för att förkorta vistelsetiden i fällan för djur som har fångats. Länsstyrelsen bedömer att det finns ett samband mellan vistelsetiden och risken för att det fångade djuret ådrar sig skador. Skador på fällfångade lodjur har diskuterats som ett djuretiskt problem.

Det finns ett omfattande regelverk när det gäller utfodring av vilda djur. Detta regelverk behöver beaktas när lodjur ska lockas till en fälla med hjälp av djurdelar eller andra lockmedel. Vid användning av automatiska kameror i samband med fällfångst behöver tillämpliga bestämmelser i data-skyddsförordningen kring fotografering av människor beaktas.

Inga motordrivna fortskaffningsmedel

Motordrivna fortskaffningsmedel tilläts första gången vid licensjakten 2011 och användningen har varit tillåten vid varje licensjakt till och med 2020. Anledningen till detta undantag från bestämmelserna i 31 § jaktlagen var strävan efter att göra jakten mer effektiv i väglösa men för rennäringen viktiga områden i länet.

Det har emellertid visat sig att skoter i vissa fall har använts på icke tillåtna sätt vid licensjakten och att en tillsyn av regelefterlevnaden generellt är svår att genomföra. Dessutom har licensjakten under senare år blivit mycket effektiv och lodjuren brukar fällas snabbt. Jakten har under perioden 2017–2020 som längst hållit på i 14 dagar. Trots möjligheten att använda skoter har de flesta lodjuren fällts ganska nära vägar.

Efter noga övervägande beslutar Länsstyrelsen därför att inte längre tillåta användning av motordrivna fortskaffningsmedel vid sökandet efter lodjur under licensjakten 2022. Effekterna av detta avses följas upp noggrant och utvärderas inför kommande års jakter.

Litteraturförteckning

1. Andrén, H. 2021. Beskattningsmodell för lodjur. Prognoser för den svenska lodjurspopulationen 2023 vid olika beskattningsnivåer under 2022. Version 1 – Rapport från SLU Viltskadecenter, 2021–3
2. Linell m.fl. 2008. Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2).
3. Dom i mål 2406-2408-16 och 2628-2630-16, meddelad den 30 december 2016
4. Dom i mål 2703-16, meddelad den 9 februari 2017
5. T.ex. Hobbs m.fl. 2012. Native predators reduce harvest of reindeer by Sami pastoralists. - Ecological Applications 22:1640–1654.
6. Sametinget och Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen. Redovisning av ett regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket.
7. Dom i mål nr. 3273-13, meddelad den 14 november 2014.
8. Jämför redogörelsen för vargens påverkan på rennäringen: Naturvårdsverket 2015. Analys och redovisning av hur socioekonomin påverkas av en vargpopulation som har gynnsam bevarandestatus i Sverige. Skrivelse regeringsuppdrag, utreda gynnsam bevarandestatus för varg (M2015/1573/Nm), NV-02945-15.
9. Jämför erfarenheterna från flytt av varg i Sverige och från flytt av problembjörnar i USA.
10. Sametinget och Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen. Redovisning av ett regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket.
11. Hobbs m.fl. 2012. Native predators reduce harvest of reindeer by Sami pastoralists. - Ecological Applications 22:1640–1654.

12. Sandström m.fl. 2014. Attityder till rovdjur och rovdjursförvaltning. – Rapport 2014:1, Umeå universitet och SLU.
13. T.ex. Sametinget & Naturvårdsverket 2013. Förvaltningsverktyg för förekomst av stora rovdjur baserat på en toleransnivå för rennäringen. Redovisning av regeringsuppdrag. – Rapport 6555, Naturvårdsverket.
14. Andrén, H. 2018. Beskattningsmodell för lodjur 2019–2020. Prognoser för lodjurspopulationen 2019 och 2020 i Sverige vid olika beskattningsnivåer. – Rapport från Viltskade-center, SLU 2018–5.
15. T.ex. Karlsson m.fl. 2012. Björnpredation på ren och potentiella effekter av tre förebyggande åtgärder. – Rapport från Viltskadecenter 2012:6.
16. Frank, J. & Tovmo, M. 2021. Inventering av lodjur 2021. Bestandsövervakning av gaupe i 2021. Bestandsstatus for store rovdyr i Skandinavia. Bestandsstatus för stora rovdjur i Skandinavien. Nr 2-2021. 33 s